

Oikeusministeriö
oikeusministerio@om.fi

LAUSUNTOPYYNTÖNNE 12.11.2012, OM 18/41/2010, OM031:00/2010

Todistelutoimikunnan mietintö: Todistelu yleisissä tuomioistuimissa

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa Lapin syyttäjänvirastolta -
Todistelu yleisissä tuomioistuimissa - mainitun mietinnön johdosta.

Lausunnon valmistelussa on kuultu viraston syyttäjiä heidän näkemysistään ja käytännön kokemuksistaan ko. asiaan liittyen.

Todistelua koskevien säännösten uudistamisessa tulisi kiinnittää suurempaa huomiota Suomessa vallalla oleviin yhteiskunnallisiin näkemyksiin. Kansalaisten luottamuksen ja oikeudenmukaisuuden tunnetta lisäisi enemminkin terve lautamiesjärki todisteiden arvioinnissa kuin painotus tarkkoihin yksityiskohtaisiin todistelusäännöksiin ja amerikkalaistyylliseen prosessointiin.

Tärkeänä resursseja säästävänä ja käsittelyn joustavuutta lisäävänä seikkana todistelun vastaanottamisessa on teknisten välineiden ja tallenteiden käytön hyödyntäminen.

Vanhan kaavan mukainen rikosjutun välitön pääkäsittely kaikkia asianosaisia koskevine henkilökohtaisine läsnäolovaatimuksineen on raskas ja resursseja vaativa. Pääkäsittelyä pitkittää ja vaikeuttaa useatkin peruuntumiset ja lisäksi sama todistelu toistetaan hovioikeuskäsittelyssä uudelleen. Videoyhteyksien käyttöön perustuva tekniikka toimii nykyisin hyvin. Käytännön kokemuksesta voi todentaa, että henkilötodistelu on videoyhteyksin osoittautunut erittäin toimivaksi ja resursseja säästäväksi. Esimerkiksi todistajaa kuultaessa kuva ja ääni on kaikkien nähtävissä ja kuultavissa eikä poikkea paljon henkilökohtaisesta paikallaolosta. Todistajan ja muun kuultavan henkilökohtaisella läsnäololla ei ole enää samaa merkitystä kuin aikaisemmin ja tämän vuoksi tekniset ratkaisut tulisi mahdollistaa todistelua koskevissa säännöksissä ja saattaa samaan merkitykseen kuin henkilökohtainen läsnäolo.

Hovioikeuden pääkäsittelyissä tulisi mahdollistaa kärjäoikeuden tallenteiden käyttö, silloin kun niiden laatu sen mahdollistaa. Hovioikeuskäsittelyssä voidaan kuulla henkilötodistajaa esimerkiksi usean vuoden takaisista tapahtumista, ja kärjäoikeuskäsittelystäkin, jolloin henkilöä on kuultu samasta asiasta aikaisemmin, on usein kulunut vuosi tai enemmän. Jo notorisena seikkana voidaan pitää sitä, että ihmisen muisti ei ajan kuluessa parane - päinvastoin huononee. "Mitä enemmän aika kuluu sitä kauemmas totuus kaikkoaa" - sanotaan (ja käytännössä on voitu todeta). Todistelun vastaanottamista koskevan sääntelyn tarkoituksenmukaisuutta tulisi arvioida todistajapsykologian kannalta. Todistajien uudelleen kuuleminen hovioikeudessa ei ole paras todistuskeino, mutta aikaisemmin tehtyjen tallenteiden käyttäminen olisi parempi. Teknistä tallennetta tulisi voida pitää todistelun välittömyyden täyttävänä ja saman todisteluarvon omaavana kuin henkilökohtaista läsnäoloa.

Anonyymin todistelun osalta yhdymme täysin Valtionsyyttäjä Mika Illmanin eriävään mielipiteeseen. Anonyymille todistelulle tulisi säätää laajempi soveltamisala ja edellytyksenä tulisi olla, että rikosepäily tai syyte koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta taikka tällaisen rikoksen yritystä tai osallisuutta tällaiseen rikokseen ja menettely on välttämätön anonyymin todistajan tai häneen OK 17 luvun 17 §:n 1 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön suojaamiseksi henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvalta vakavalta uhalta. Lisäksi anonyymin todistelun tulisi olla mahdollista poliisin peitetoimintaa tai valeostoa käsittävissä tehtävissä.

Se, että syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, on yleisesti käytetty raja todistelulainsäädännössä. Salassapitovelvollisuus voidaan murtaa tällaisessa tilanteessa ja tällaisten rikosten selvittämisen liittyy niin painava yleinen intressi, että myös anonyymi todistelu tulee saattaa mahdolliseksi näissä tilanteissa, mikäli sitä koskevat muut edellytykset täyttyvät.

Kirjallisten todisteiden erottelu rikosprosessin yksittäisenä vaiheena on tekninen kysymys eikä ole lainmuutoksen arvoinen asia. Uusien asiainkäsittelyjärjestelmien (Aipa ja Vitja) tullessa lähivuosiin käyttöön, menettää tämä yksityiskohta merkityksensä. Kysymyksessä on ollut kärjäoikeuksien ja syyttäjänvirastojen välinen työnjakokysymys "nyppiikö" kirjalliset todisteet erilleen omiksi nipuiksi syyttäjänsihteerin vai kärjäsihteerin. Käytännössä erilleen nypityt todisteet ovat pääkäsittelyissä aiheuttaneet sekaannusta ja haittaa, koska asianosaiset usein esittävät uusia todisteita poliisin kokoamasta esitutkimusmateriaalista liitenumeroimerkintöineen. Näyttäisi, että kysymyksessä on ollut arvovaltakysymys, eikä ole nykypäivää.

Pyrkimys rikosasioiden oikeudenkäynnin joutuisuuteen ja taloudellisuuteen vaatii, että turhaa todistelua ei esitetä. Asianmukaisesti annettu tunnustus tulee katsoa riittäväksi näytöksi tunnustetusta seikasta vakavassakin rikosasiassa, ellei vastasyitä ole. Syyttäjän tulee

voida luottaa siihen, ettet syytettä hylätä tunnustettua seikkaa koskevan riittämättömän näytön vuoksi. Mikäli tuomioistuin katsoo, ettei tunnustettu seikka riitä, sen tulee voida oikeudenkäynnissä ilmoittaa käsityksensä syyttäjälle ja asianosaisille. Tämä kuuluu prosessinjohtovelvollisuuteen.

Lausuntomme koskee pääosin keskeisimmiksi asioiksi katsomiamme seikkoja.

Johtava kihlakunnansyyttäjä

Elsa Kauhanen